

AZERBAYCAN EDEBİYATININ YENİLİKÇİ ŞAİRİ RESUL RIZA
(Resul Rıza, Innovative Poet of Azerbaijan Literature)

Dr. Sedat ADIGÜZEL*

ÖZET

Azerbaycan edebiyatı içerisinde oldukça zengin bir geleneğe sahip olan şiir, geniş bir şair nesli ile temsil edilmiştir. Sovyet devri Azerbaycan edebiyatının en önemli şairlerinden biri de Resul Rıza'dır. Azerbaycan edebiyatında 1960'lı yıllarda başlayan değişimin şiir alanındaki temsilcisidir. Şiirlerinde işlediği konuların en önemlileri insan sevgisi, yaşam ve ölümdür. Şairin şiirlerinde insan yaşamı ve insanî değerlerin yüceliği bir üslup ve konu özelliği olarak dikkat çekmektedir. Millî duygular ve vatan konusunda yazdığı şiirlerle de döneminin ve sonraki yılların örnek şairlerinden biri olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan edebiyatı, şiir, Resul Rıza.

ABSTRACT

Having a very rich tradition within Azerbaijan Literature, poetry has been represented by wide range of poets. One of the most significant poets of the Azerbaijan Literature of the Soviet period is Resul Rıza. He is the representative of the changing trend in poetry in the 1960s. The most important themes he employs in his poems are human love, life and death. Huan life and the loftiness of humane values as employed in his poems are attractive in terms of their style. He has set an example as a poet with his poems on national feeling and native country.

Keywords: Azerbaijan literature, poem, Resul Rıza

---

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak., Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Böl. Öğrt. Üyesi

Azerbaycan edebiyatında şiir, nesir alanında olduğu gibi XX. yüzyıldaki gelişimini sosyalist gerçekçilik edebî anlayışının kuralları içerisinde sürdürmek zorunda kalmıştır. Azerbaycan edebiyatında zengin bir geleneğe sahip olan şiir, günümüze kadar oldukça geniş bir şair nesli ile temsil edilmiştir.

Azerbaycan edebiyatında şiir geleneği, 1920 yılındaki rejim değişikliği ile birlikte edebiyatın bütün alanlarında olduğu gibi, zorunlu olarak egemen ideolojinin katı kurallarına uymak mecburiyetinde kalmıştır.

Sovyet devri Azerbaycan edebiyatının en önemli şairlerinden biri Resul Rıza'dır. Şair, 19 Mayıs 1910'da Azerbaycan'ın Göyçay şehrinde doğmuştur. İyi eğitilmiş bir öğretmen ailenin çocuğu olan Resul Rıza, ilk şiir terbiyesini sanata çok düşkün olan dayısından almıştır. İlk ve orta öğrenimini Göyçay'da tamamlamıştır. Tiflis'te Komünist Üniversitesinde yüksek öğrenimine başlayan Resul Rıza, Moskova'da Sinemacılık Enstitüsünü bitirmiştir. İlk eserlerini Tiflis'te yayımlamıştır. İlk şiiri "Bu Gün", 1927 yılında yayımlanmıştır. 1930 yılında Bakü'de Genç İşçi gazetesinde çalışmaya başlaması ile birlikte edebiyata ve şiire olan ilgisi iyice artmıştır. 1937 yılında kendisi gibi şair olan Nigar Refibeyli* ile evlenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Kırım'da ordu gazetelerinde görev yapmıştır. Bu yıllarda yazdığı kahramanlık ve savaş konulu şiirleri ile Azerbaycan edebiyatının en ünlü simalarından biri olur. Özellikle *Vatan Nağmesi* ve *Asker Anasının Sözleri* bu yılların şöhret bulmuş şiirlerindedir. Savaş yıllarından sonra Bakü Sinema Stüdyosundaki yöneticilik görevine geri döner.

Yaşamı boyunca birçok ödül alan ve Azerbaycan Parlamentosunda milletvekilliği de yapan Resul Rıza Azerbaycan edebiyatına sadece şiirleri ile değil aynı zamanda diğer edebiyatlardan yaptığı tercümelemlerle de katkıda bulunmuştur. 1981 yılında vefat etmiştir. Elliden fazla eseri bulunan Resul Rıza'nın kitaplarından bazıları şunlardır: *Çınar*, *Vatan*, *Bahtiyar*, *Ölmez Kahramanlar*, *Kızıl Gül Olmasaydı*, *Vakit Var İken*, *Dün Bugün* ve *Sabah*. Ayrıca

---

*Nigar Refibeyli, 1913 yılında Gence'de doğmuştur. Yüksek öğrenimini Bakü'de tamamlamıştır. Bir müddet öğretmenlik yapan Nigar Hanım, Bakü Sinemasının Senaryo Şubesinde, daha sonra ise Azer Neşriyat'ın edebiyat şubesinde çalışmıştır. 1936 yılında Moskova Pedagoji Enstitüsünden mezun olan Nigar Refibeyli ilk şiirlerini 1930-1932 yıllarında yayımlamıştır. Azerbaycan şiirinin öncülerinden biri olan Refibeyli, aşk, tabiat, kadın ruhu ve analık konularında yazdığı güzel şiirlerle tanınmıştır. 1981 yılında Bakü'de ölmüştür. Bkz. Yaşar Karayev Vahidoğlu, "Nigar Refibeyli", *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, Aktaranlar: Melek Özyetkin- Yunus Gündüz, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997, C. 5, s. 65.

bütün şiirleri *Seçilmiş Eserleri* adı altında iki kez neşredilmiştir: ilki 1967–1974 yılları arasında dört cilt olarak, ikincisi ise 1980–1982 yılları arasında beş cilt hâlinde yayımlanmıştır.

Resul Rıza, Azerbaycan edebiyatının son dönemlerdeki en büyük şairlerinden biri olarak kabul edilmesinin yanı sıra gençlik yıllarında yazdığı hikâyeler ve özellikle İkinci Dünya Savaşı esnasında yazdığı tiyatrolarla nesir alanında da önemli çalışmalara imza atmıştır.

Resul Rıza'nın 1943 yılında yazdığı *Vefa* adlı tiyatrosu savaş yıllarının en önemli sahne eserlerinden biri olarak kabul edilir. Bu eserde Azerbaycan Türklerinin savaşta gösterdikleri kahramanlıklar önemli yer tutar. Şairin bu eseri çok başarılı olmasına rağmen, edebiyat eleştirmenleri tarafından, müspet unsurların arka planda kaldığı iddiasıyla eleştirilir. "*Vefa dramında hem cephe hem de cephe gerisindeki sahneler tasvir edilir. Eserin iki planlı olması hem kompozisyon hem de sahne problemlerine sebep olmuştur. Müspet unsurların, İntizar'ın ve Muğan öğretmenin edebi açıdan az işlendiği hissedilmekte...*"¹

Resul Rıza, Sovyet devri Azerbaycan edebiyatı tarihçileri tarafından, özellikle Komünist Parti ve Lenin'le ilgili şiirlerine dayanılarak Sovyet şiirinin kurucularından biri olarak kabul edilir. 1950 yılında yazdığı "*Lenin*" manzum hikâyesi Azerbaycan edebiyatında bu alandaki en güzel örneklerden biri olarak değerlendirilir. Bu yaklaşım daha çok ideolojik olmakla birlikte, gerçekte, "*Lenin*" manzum hikâyesi sanat gücü açısından da Azerî şiirinin önemli örneklerinden biridir. Yavuz Akpınar, *Azerî Edebiyatı Araştırmaları* adlı eserinde Resul Rıza'yı şöyle tanımlar: "*Sovyet devri Azerî şiirinin veya daha doğru bir adlandırma ile modern Azerî şiirinin en önde gelen temsilcisi Resul Rıza'dır. Orijinal üslubu ile şiirlerindeki felsefi derinlikle nazım tekniğinin esnekliğiyle tanınmıştır.*"² Özellikle 1960 yılından sonra kaleme aldığı eserlerinde komünist yaşamı anlatmaktan uzaklaşıp bireysel yaşama ve onun derinliklerine yönelmeye başlamıştır. Modern insanın problemlerini ele alırken sistemin ve toplumun bireysel yaşama bakışını değiştirmeye çalışmıştır.

Resul Rıza, birçok Azerî aydınının öldürüldüğü veya sürgünlerde yaşamak zorunda bırakıldığı bir dönemde biraz daha rahat bir yaşam sürmüş gibi görünmektedir. Fakat onun yaşamı da en az diğer aydınlarınkı kadar zor geçmiştir. Azerbaycan'da Mir Cafer Bağirov* terörünün yaşandığı yıllarda onun

¹ Samet Vurgun, Mirza İbrahimov, M. Arif Dadaşzade, *Azerbaycan Edebiyat Tarihi (Sovyet Devri)*, C. 3, Azerbaycan SSR İlimler Akademisi Yayınları, Bakı, 1957, s. 521.

² Yavuz Akpınar, *Azerî Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1994, s. 82.

* Mir Cafer Bağirov: 1930'lu yıllarda Azerbaycan K(b)PMK'nın birinci kâtibi olan Mir Cafer Bağirov, Azerbaycan'da estirilen Sovyet terörünün temsilcisidir. Stalin'in en yakın adamlarından

da sürgüne gönderilmesine karar verilmiş, sürgün emri imzalanmış fakat bilinmeyen bir sebepten dolayı sürgün edilmemiştir. “*Belgenin sonunda ‘sürgün edilsin’ notu var: Grigoryan. O yıllarda Azerbaycan gizli polisinin rehberlerinden biri, 1937 yılı baskı ve zulümlerinin baş icracısı ve teşkilatçılarından olan Horan Grigoryan, sonradan açıklandığı gibi Taşnak imiş. Azerî aydınlarını yok etmeyi kendine amaç edinmişti...*”³

Resul Rıza’nın şiirlerinde bu dönemin olayları ve Azerî aydınlarına karşı uygulanan yok etme hareketleri geniş yer bulmuştur. Bu yıllarda sürgün edilen veya kurşuna dizilen aydınlar arasında Resul Rıza’nın yakın arkadaşları ve sanatçı dostları da vardır. Özellikle Mikayıl Müşfiq’in** öldürülmesi şairi çok etkilemiştir. “*Gızıl Gül Olmayaydı*” şiiri bu yılların siyasi olaylarının değerlendirildiği önemli bir eserdir. “*Gızıl Gül Olmayaydı bayatı mısrası ile başlayan bu manzum hikâye şahsiyete perestiş (Sovyetler Birliği’nde Stalin dönemine verilen genel ad) devrinde günahsız olarak yok edilen şair Mikayıl Müşfiq’in hatırasına adanmıştır.*”⁴

1960 yılından sonra yazdığı şiirlerinden dolayı oldukça sert eleştirilere maruz kalan Resul Rıza, Sovyet toplumunun gerçeğini yansıtmadığı gerekçesi ile sürekli olarak suçlanmıştır. Hatta bazı şiirlerini, özellikle de “*Renkler*” şiirini sosyalist ideolojiye aykırı bir anlayışı yansıttığı için şairin sonu olarak değerlendirenler olmuştur. Şairin yaşamı, inandığı değerler ve sanatı için mücadele ile geçmiştir. 1963 yılında Edebiyat ve İncenanat gazetesinde başta “*Renkler*” olmak üzere bazı şiirleri çok sert eleştirilere maruz kalmıştır. Şair bu sürecin çok normal olduğunu bilerek oldukça soğukkanlı bir tavır sergilemiştir. Oğlu Anar’ın kendisi ile ilgili kaygılarına verdiği cevap, onun yaşam ve sanat mücadelesinin özeti gibidir: “*Anar bala, niçin bu kadar endişeleniyorsun? Sen babanın hayata ilk adım attığı günden itibaren mücadelelerden ve hayatın cenklerinden, yılların, günlerin imtihanlarından geçtiğini bilmiyor musun?*”

---

biri olan Bağirov, tarihî bir kişiliktir. Azerbaycan’a korku salan ve bu korkuyla Sovyet rejimini ayakta tutmayı amaçlayan Bağirov, işine ve Stalin’e tutkuyla bağlı bir kişidir. Bkz. Sedat Adıgüzel, *Elçin’in Romanları Üzerine Bir Çalışma ‘Oluşumsal-Yapısalcı İnceleme’*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2001 (Basılmamış Doktora Tezi), s. 112.

³ Resul Rıza, *Çınar Ömrü*, hzl. Sabahattin Çağın, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1998, s. 53.

** Mikayıl Müşfiq: 5 Haziran 1908’de Bakü’de doğmuştur. Aydın bir ailenin çocuğudur. Azerbaycan Devlet Darülfünununda, Dil ve Edebiyat Fakültesini bitirmiştir. Pedagogluk ve öğretmenlik yapmıştır. İlk şiiri ‘*Bir Gün*’, 1926 yılında Genç İşçi gazetesinde yayımlanmıştır. 1937 yılında kurşuna dizilerek öldürülen Azerî aydınlarından biridir. *Külekler, Günün Sesleri, Buruglar Arasında* önemli eserlerinden bazılarıdır. Bkz. Teymur Ehmedov, *Azerbaycan Sovyet Yazarları*, Yazıcı Neşriyatı, Bakı, 1987, s. 418–419.

⁴ Memmed Arif, “Fikir Poeziyası”, *Seçilmiş Eserleri*, Azerbaycan SSR Elmler Akademiyası Neşriyatı, Bakı, 1967, C. 1, s. 573.

Neden benim gücüm, dayanıklılığım ve iktidarım hakkında şüphe ediyorsun? Niçin endişeleniyorsun? Meğer ben inandığım ve seçtiğim hayat ve sanat yolunda az mı edebî ve edebiyat dışı sivrisineklerin iğnelerini görüp vızıltılarını işittim?”⁵

Resul Rıza, insanlık onurunu ve sanat düşüncesini, yaşam onu nereye sürüklerse sürüklesin, korumuş; hiçbir zorluk karşısında inandığı değerlerden ve bu değerleri savunmaktan vazgeçmemiştir. “Renkler” ile ilgili olarak Resul Rıza’ya yöneltilen eleştirilerin hiçbiri, amacına ulaşmamış; şairi bildiği doğruları söylemekten, sanatta savunduğu yenilikleri devam ettirmekten döndürememiştir. Anar ise, özellikle “Renkler” adlı şiir dizisinin ardından şaire yönelik yapılan suçlamaların haddini aştığını, bu suçlamaları yapanların asıl amacının, Resul Rıza’yı hem sanatçı hem de insan olarak yok etmek olduğunu söyler. “Renkler’in yayımlandığı yıllarda ise onu tenkit edenler silsileyi beğenmemekle kalmıyor (Beğenmemek tabii bir haldir; zevk, eğitim, seviye meselesidir.) Resul Rıza’nın ne sebeple olursa olsun cezalandırılmamasına üzülüyor, şairin susturulmamasının cezasını çekiyor, Sovyet ideoloji kanunlarına uygun olarak böyle şiirlerin ‘dövülüp edebî muhitten kovulmasını istiyorlar...’⁶ Resul Rıza, yenilikçi ve insanî değerleri ön plana çıkaran şiirlerinden dolayı, Sovyet rejiminin düşmanı olmakla ve egemen ideolojinin içine yabancı unsurları sokmakla suçlanmıştır.

Azerbaycan edebiyatında konu olarak bireye yönelme, ‘1960 Nesri’ veya ‘Yeni Nesir’ olarak adlandırılan edebî ekolün en belirgin özelliği olarak dikkatimizi çekmektedir. Sosyalist gerçekçilik edebî anlayışının çok katı kuralları, bu dönemden itibaren, özellikle bazı yazarlar tarafından, bazen açıkça bazen de simgesel olarak eleştirilmeye; Sovyet toplum yapısındaki bozukluklar ve çöküş eserlerde ele alınmaya başlanmıştır. “Bütün bu gözlemlerden altmışlı-doksanlı yıllar edebiyatının kendi ruhu, mahiyeti itibariyle egemen ideolojiye hiçbir zaman uyum içinde olmadığı, ona karşı çıktığı ve bugünkü istiklal ve demokrasi hareketi için fikrî-manevî zeminin hazırlanmasında bir hayli etkili olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Sırf bu edebiyatın o zaman ki genç okuyucuları yaklaşan millî istiklâl hareketinin artık faal önderleri oldular.”⁷ Benzer yönelişleri Azerbaycan şiiri de yaşadığı hâlde bu dönem şiiri ‘1960 Şiiri’ veya ‘Yeni Şiir’ olarak adlandırılmaz. Bu yıllarda şiirde meydana gelen değişiklikler Resul Rıza Mektebi olarak adlandırılmaktadır. “Gerçekten de edebî süreç şiire

⁵ Anar, *Sizsiz*, Gençlik Neşriyyatı, Bakı, 1992, s. 428–429.

⁶ Resul Rıza, *Çınar Ömrü*, s. 70–71.

⁷ Yaşar Karayev, *Belli Başlı Dönemleri ve Zirve Şahsiyetleriyle Azerbaycan Edebiyatı*, Hzl. Yavuz Akpınar, İstanbul, 1999, s. 390.

dair, mesela başka planda, 'Resul Rıza Mektebi' deyimini ileri sürdüğü halde 'Yeni Şiir' deyimini kullanmadı..."⁸

Resul Rıza'nın şiirlerini *Çınar Ömrü* adıyla yayımlayan Sabahattin Çağın, 1960 şiirini 'Yeni Şiir' olarak tanımlar. Fakat biz, nesirde kesin çizgilerle belirleyebildiğimiz yenileşmenin sınırlarını şiirde tam olarak belirleyemediğimiz için, bu dönem şiirindeki değişiklikleri "Resul Rıza ekolu" olarak tanımlamanın daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Şair, Azerbaycan şiirinde hem klasik hem de halk edebiyatı türlerinden faydalanarak kendine has bir söyleyiş yakalamıştır. Sürekli yeniliğe açık olan şair, bu özelliği nedeniyle Azerbaycan edebiyatında, şiirdeki değişimin ve yenilikçiliğin öncülerinden biri ve yeniliğe açık gençlerin de en büyük destekçisi olmuştur. Resul Rıza'nın, şiirdeki değişimle ilgili görüşleri şöyledir: "*Ben klasik ve halk şiiri mirasından faydalanarak ilerlemeğe inanıyorum, şimdiye kadar yapılanları tekrar etmemek gerekir. Klasik olmuş şekiller belirli bir tarihi dönemde meydana getirilmiştir. Şiirin dilini ise halk yaratır, geliştirir ve zenginleştirir... Azerbaycan şiirinin yeni şekilleri dışarıdan değil, yazılı ve sözlü halk şiirinin tükenmez kaynaklarından doğmaktadır.*"⁹

1960'lı yıllarda şiirleri yeni yayımlanmaya başlayan ve daha sonraki yıllarda Azerbaycan'ın ünlü şairleri arasında yer alan gençler, eserlerinde yaptıkları yeniliklerde Resul Rıza'dan büyük destek görmüşlerdir: "*Resul Rıza, genç nesli kendi nüfuzuyla desteklediği gibi, kabiliyetli genç şairlerin sanat başarıları da Resul Rıza'ya manevi bir dayanak oluyor ve onun kalbine ferah ve gurur veriyordu.*"¹⁰

Şiirlerini yayımlamaya başladığı ilk yıllardan itibaren Azerbaycan edebiyatında yenilikçi yönüyle dikkat çeken Resul Rıza, serbest şiiri Azerbaycan edebiyatına kabul ettiren şair olarak da tanınır. Bundan dolayı edebiyat eleştirmenleri Resul Rıza'yı en çok etkileyen kişinin ünlü Rus şairi Mayakovski olduğunu iddia ederler. Fakat Resul Rıza, şiirinin olgunluk yıllarında özellikle Mayakovski'nin eserleri üzerine çalıştıktan sonra bu büyük şairin sanat prensiplerinden etkilendiğini kabul etmekle beraber, kendi şiirinin köklerinin milli geleneklere bağlı olduğunu ve kendisini sanatçı olarak en çok etkileyen kişinin Sabir olduğunu belirtir. "*Onun birçok şiir ve manzum hikâyesini Azerbaycan Türkçesine tercüme ettim. Tercüme üzerinde çalışmak, onun sanatçılık yönünü daha derinden anlamama yardım etti. Bunları dikkate almadan, Mayakovski'nin Resul Rıza'ya etkisi hakkında kesin hüküm verenler, bence meseleye tek taraflı yaklaşıyorlar. Benim ilk eserlerime en derin tesiri millî*

⁸ Tehran Elişanoğlu, *Azerbaycan Yeni Nesri*, Elm Neşriyyatı, Bakı, 1999, s. 11.

⁹ Resul Rıza, "Şiir Zahmet ve İlhamdır", *Duyguların İzi İle*, Yazıcı Neşriyyatı, Bakı, 1990, s. 14.

¹⁰ Resul Rıza, *Çınar Ömrü*, s. 27.

edebiyatımız ve ilk sırada Sabir'in sanatçılığı yapmıştır. Bu da çok doğaldır."¹¹ Yavuz Akpınar tarafından Azerbaycan edebiyatında "Fuzuli'nin tilsimini kıran şair" olarak tanımlanan Mirze Elekber Sabir ve Resul Rıza'nın ortak özellikleri, şiirde yaptıkları yeniliklerle sanattaki yenilik hareketlerinin ve kendilerinden sonra gelen nesillerin öncüleri olmalarıdır.

Resul Rıza, Azerbaycan şiirine şekil açısından getirdiği yeniliklerin yanı sıra ele aldığı konular bakımından da önemli değişikliklerin temsilcisi olmuştur. Resul Rıza'nın sanatı, şiirlerinde işlediği konulara göre iki ayrı bölüm olarak değerlendirilmektedir. Birincisi, parti edebiyatı veya sosyalist realizminin katı kuralları çerçevesinde verdiği eserler; ikincisi ise, onun, Azerbaycan edebiyatı içerisinde bir ekol olarak değerlendirilmesine neden olan birey merkezli şiirleridir. Şairin şiirlerinde işlediği önemli konuların başında insan sevgisi, yaşam ve ölüm gelmektedir. "Resul Rıza sanatının özünde insan ve onun hakkında manalı düşünceler vardır. İnsanoğlunu çevreleyen âlemde herkese çok doğal ve sıradan görünen hayat hadiseleri vardır ki Resul Rıza'nın sanatı bu olayları aydınlatır ve insan kaderinin tekrarlanamaz manzaralarını yaratır."¹² 1945 yılında yazdığı ve kendi ölümünü anlattığı "Unutmayın" adlı şiiri, hem şairin ölüme yaklaşımını hem de vatan konusundaki düşüncelerini ortaya koyması bakımından en dikkat çekici eserlerinden biridir.

UNUTMAYIN¹³
 Men güllü bir May seheri doğulmuşam.
 Belke, gétdim bir yanvar axşamı.
 Tabutuma ipek salmayın!
 Defnime toplamayın izdihamı.
 Bir ovuc torpağ üstüne göyun başımı.
 Men o toprağı sévmişem.
 Ancağ mehebbetim
 ne sergiye göyulan bir tablo olup,
 ne parıltısı diğget çeken üzük gaşı.
 Menim sévgim sévgi idi:
 sade, yaxşı...

(May: mayıs, belke: belki, yanvar: ocak)

¹¹ Bağır Bağirov, *Resul Rıza*, Işık Neşriyatı, Bakı, 1987, s. 35.

¹² Bağır Bağirov, *age.*, s. 9.

¹³ Resul Rıza, *Çınar Ömrü*, s. 111.

Resul Rıza bu şiirinde adeta sıradan bir insanın gösterişsiz ölüm arzusunu dile getirmiştir. Bu sıradan ölüm arzusu içerisinde en büyük istek vatan toprağında ölmektir. Gösterişsiz bir vatan sevgisinin insanın iç dünyasında meydana getirdiği yüksek ruh hâli aşağıdaki dizelerde daha açık ifade edilmiştir:

*Men anamın südü kimi,
atamın öyüdü kimi
sévdim bu toprağı.
Bir ovuc toprağı esirgemeyin menden
Men ancağ onu
aparacağam,
nesil nesil insanlara
çəşid çəşid né'met veren
bu vetenden.*

“Unutmayın” şiirinin ilerleyen bölümlerinde “Cennetde işim yoxdur...” ifadesi ile öldükten sonra şayet geri dönme imkânı olsa vatanına dönmeyi tercih edeceğini ifade eder. Vatan ve toprak konusunda bu kadar duygusal yaklaşım ve şiirin hiçbir yerinde bu vatanın neresi olduğu konusunda bir ifadenin bulunmaması ve vatan için Sovyetler Birliği'nin kavram olarak kullanılmaması dikkat çekmektedir.

Resul Rıza'nın şiirlerinde insan yaşamı ve insanî değerlerin yüceliği büyük bir yer tutmaktadır. Özellikle *Resul Rıza Mektebi*'nin başlangıç ve gelişim devresi olarak kabul edilen 1960'lı yıllarda yazdığı sıradan insan yaşamını konu alan şiirleri, onun sanat dünyasında özel bir yere sahiptir. 1964 yılında yazdığı “İnsan Şekli” adlı şiirinde, bir varlık olarak insanı en üst mertebeye yerleştirmiştir.

*İNSAN ŞEKLİ¹⁴
Mene bir sergi salonu vérin!
Ne geniş olsun dünya geder,
ne éle hüündür olsun ki,
eteyinde ğala uzun kölgeler.
Mene bir sergi salonu vérin!
Orda bir insan şekli asacağam-
adi bir insan.
Ne éle küçük ki, mehel ğoyan olmaya,
ne éle büyük ki, baxanda ğorxasan.
Orda bir insan şekli asacağam,*

¹⁴ Resul Rıza, *Seçilmiş Eserleri*, 5 Cilt, C.1, Yazıcı Neşriyyatı, Bakı, 1980, s. 35.

*görünstün dünyanın her yerinden;
zamanın keçmişinden,
dövranın indisinden,
esrin geleceklerinden.
Bir insan şekli asacağam...*

(şekil: resim, fotoğraf, hündür: yüksek, mehel goymak: ilgi göstermek)

Şiirin sonunda asılacak insan resminin adının “*insanlığın ömür yolu*” olacağı ifadesiyle yaşamın değeri ortaya konulmuştur. İnsan yaşamının ne kimsenin farkına varmayacağı kadar küçük ne de başkalarının korkularına neden olacak kadar büyük olmadığı ifadesiyle, Sovyet rejimi içerisinde “şahsiyete perestiş” olarak tanımlanıp lanetlenen yıllara gönderme yapılmaktadır. Bu durum sistem eleştirisi olarak değerlendirildiğinde, 1960 Nesri özelliklerinin, bu yılların şiirlerinde de ortaya çıktığı görülmektedir.

Resul Rıza'nın, 1960 yılından sonra yazdığı şiirlerinde millî konuların varlığı daha açık şekilde hissedilmektedir. Folklorik unsurlar, âşık edebiyatı, maniler ve türküler şairin sanat dünyasında önemli yer tutar. Halk şiiri türlerinde ve hece vezni ile güzel şiirler yazmıştır. 1962 yılında kaleme aldığı “*Gehremanın Ölümü*” şiirinde ise milliyet ve Azerbaycan kelimeleri birlikte kullanılarak milli duygular şair tarafından büyük bir cesaretle işlenmiştir.

*GEHREMANIN ÖLÜMÜ*¹⁵

.....
*Goca-cavan, yaxşı-yaman déye bölüm olmasın.
Ayrılığ olmasın, ölüm olmasın.
Danışanda sakit idi,
çalışanda déyirdin
od kimi, istiganlı.
Doğulduğu yer- Gencebasar.
Sefikürd kendi.
Milliyeti –Azerbaycanlı.*
.....

(Gehreman: kahraman, goca: ihtiyar, cavan: genç, yaxşı: iyi, yaman: kötü, danışmak: konuşmak, istiganlı: sıcakkanlı, kend: köy)

Resul Rıza, Türkiye'deki şairleri ve onların eserlerini de yakından takip ederek Türk şairlerinin şiirlerini Azerbaycan Türkçesi'ne aktarmış ve bu şairlerin

¹⁵ Resul Rıza, *Hayat Duyumları*, Gençlik, Bakı, 1975, s. 46–50.

Azerbaycan'da tanınmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Anar'ın belirttiği gibi Yunus Emre, Karacaoğlan, Kul Mustafa, Eşrefoğlu, Kemalettin Kamu, Şükûfe Nihal Başar ve Necip Fazıl Kısakürek gibi Türk şairlerinin şiirlerini Azerî Türkçesine aktararak, bu şairlerin Azerbaycan'da tanınmasına öncülük etmiştir.¹⁶

Resul Rıza, Azerbaycan edebiyatının son yüzyıl içerisinde yetiştirdiği en önemli şairlerden biridir. Sovyetler Birliği'nin kuruluş yıllarında ve özellikle de Stalin döneminde egemen ideolojiyi savunan ve sosyalist gerçekçilik edebî anlayışından uzaklaşmayan eserler vermişse de daha sonraki yıllarda gerçek sanatçı kimliğine kavuşmuştur. 1960 yılından sonra ise Azerbaycan edebiyatında bir akım olarak başlayan yenileşme hareketinin şiir alanındaki en büyük öncüsüdür. Şiirde *Resul Rıza Mektebi* olarak adlandırılan şiir ekolünün kurucusudur. Serbest tarzda yazdığı şiirlerle bu tarzın Azerbaycan edebiyatındaki temsilcisi olmuştur. Millî konular, insan, yaşam ve insanî değerlerle ilgili yazdığı şiirlerle de Azerbaycan'da millî bilincin oluşmasına katkıda bulunan aydınlar arasında önemli bir mevki tutmuştur.

---

¹⁶ Resul Rıza, *Çınar Ömrü*, s. 31.

KAYNAKLAR

- ADIGÜZEL, Sedat. *Elçin'in Romanları Üzerine Bir Çalışma 'Oluşumsal-Yapısalcı İnceleme'* Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2001 (Basılmamış Doktora Tezi).
- AKPINAR, Yavuz. *Azerî Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1994.
- ANAR. *Sizsiz*, Gençlik Neşriyyatı, Bakı, 1992.
- ARİF, Memmed. "Fikir Poeziyası", *Seçilmiş Eserleri*, Azerbaycan SSR Elmler Akademiyası Neşriyyatı, 3 Cilt, C.1, Bakı, 1967.
- BAĞIROV, Bağır. *Resul Rıza*, Işık Neşriyyatı, Bakı, 1987.
- EHMEDOV, Teymur. *Azerbaycan Sovyet Yazarları*, Yazıcı Neşriyyatı, Bakı, 1987.
- ELİŞANOĞLU, Tehran. *Azerbaycan Yeni Nesri, Elm Neşriyyatı*, Bakı, 1999.
- KARAYEV, Yaşar. "Nigar Refibeyli", *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, Aktaranlar: Melek Özyetkin - Yunus Gündüz, C.5, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997.
- _____, *Belli Başlı Dönemleri ve Zirve Şahsiyetleriyle Azerbaycan Edebiyatı*, Hzl: Yavuz Akpınar, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1999.
- RIZA, Resul. *Çınar Ömrü*, hzl. Sabahattin Çağın, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1998.
- _____, *Seçilmiş Eserleri*, 4 cilt, C.1, Yazıcı Neşriyyatı, Bakı, 1980.
- _____, *Hayat Duyumları*, Gençlik, Bakı, 1975.
- _____, "Şe'r Zehmet ve İlhamdır", *Duyguların İzi İle*, Yazıcı Neşriyyatı, Bakı, 1990.
- VURGUN, Samet, Mirza İbrahimov, M. Arif Dadaşzade. *Azerbaycan Edebiyat Tarihi (Sovyet Devri)*, C.3, Azerbaycan SSR Elmler Akademiyası Neşriyyatı, Bakı, 1957.